

СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ СУБ'ЄКТІВ ПРАВІДНОСИН ІПОТЕКИ НЕЗАВЕРШЕНОГО БУДІВНИЦТВА

КИРИЛЮК Дмитро Володимирович - НДІ приватного права і підприємництва
АПН України

В статті розглядаються способи захисту прав та законних інтересів суб'єктів правоотношений іпотеки незавершеного будівництва. Делается вывод о возможности выделить общие и специальные (непосредственно предусмотренные законодательством в сфере регулирования правоотношений ипотеки, прежде всего, Законом Украины «Об ипотеке»). Рассматриваются отдельные специальные способы защиты прав и законных интересов субъектов правоотношений ипотеки судом и способы самозащиты.

Ключові слова: застава, іпотека, захист цивільних прав, забезпечення виконання зобов'язань, заставодавець, заставодавець, нерухоме майно, об'єкт незавершеного будівництва.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями

Загальноновизнаним є твердження, що право без гарантії можливості його захисту не має сенсу. Право кожного захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань будь-якими не забороненими законом засобами є одним з основних прав людини і громадянина, передбачене Конституцією України [1, ст. 55]. Цивільний кодекс України, слідуючи конституційному положенню, так само зазначає, що кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання [2, ст. 15].

У правовій науці розрізняють дві основні форми захисту – юрисдикційну і неюрис-

дикційну. Про юрисдикційну форму захисту йдеться у разі здійснення захисту цивільних прав державними чи уповноваженими державою органами, тобто у судовому чи адміністративному порядку. Неюрисдикційна форма захисту полягає у самостійних діях уповноваженої особи, спрямованих на захист своїх прав та законних інтересів, тобто без звернення до державних чи інших уповноважених органів [3, с. 331]. Тривалий період саме юрисдикційний захист займав провідне місце у системі захисту прав. Слід відмітити, що відносини, що виникають між суб'єктами договору іпотеки об'єктів незавершеного будівництва належать до приватноправових, особливість захисту яких полягає у тому, що, на відміну від захисту публічного інтересу, захист якого є обов'язком органів державної влади, коли останні мають вступитися за такий інтерес з власної ініціативи, приватноправові інтереси держава захищає за наявності відповідної ініціативи потерпілої особи (найчастіше такий захист відбувається шляхом позову в цивільному процесі). Сьогодні законодавство України передбачає досить широкі можливості для вибору альтернативних способів такого захисту, що має сприяти обранню суб'єктом способу захисту, адекватному порушенню права. Специфіка відносин, що виникають у зв'язку з іпотекою об'єктів незавершеного будівництва, обумовлюється як особливостями іпотеки як способу забезпечення виконання зобов'язань, так і специфічним предметом договору – об'єктом

незавершеного будівництва, що також має враховуватись при визначенні найбільш адекватного та ефективного способу захисту прав суб'єктів правовідносин, що виникають у зв'язку з такою іпотекою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття

Теоретичні та практичні аспекти іпотеки досліджували своїх у працях Ч.Н. Азімов, А.С. Довгерт, М.М. Дякович, О.С. Йоффе, А.В. Журавель, В.М. Коссака, Л.С. Леонова, О.С. Кізлова, Ю.І. Корнієнко, Р.А. Майданник, Х.В. Майкут, І.Б. Новицький, І.І. Пучковська, В.А. Рибачок, Г.Ф. Шершеневич та інші. Питання правового регулювання об'єктів незавершеного будівництва розглядали у своїх працях Е.Ц. Батуєва, М.М. Гасанов, Р.Г. Мацюк, Д.Ю. Патютко, А.С. Савченко, К.И. Скловский, Д.В. Смышляев та інші.

Водночас питання захисту прав та законних інтересів суб'єктів правовідносин іпотеки незавершеного будівництва сьогодні не знайшло відображення у правовій науці України.

Формування цілей статті (постановка завдання)

Метою даної статті є дослідження способів захисту прав та законних інтересів суб'єктів правовідносин іпотеки незавершеного будівництва.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів

Основною юрисдикційною формою захисту цивільного права та інтересу є судовий захист. Аналіз чинного законодавства дозволяє виділити загальні та спеціальні способи судового захисту прав суб'єктів правовідносин іпотеки.

Так, встановлюючи, що кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу, Цивільний кодекс України

зазначає, що способами захисту цивільних прав та інтересів можуть бути:

- 1) визнання права;
- 2) визнання правочину недійсним;
- 3) припинення дії, яка порушує право;
- 4) відновлення становища, яке існувало до порушення;
- 5) примусове виконання обов'язку в натурі;
- 6) зміна правовідношення;
- 7) припинення правовідношення;
- 8) відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди;
- 9) відшкодування моральної (немайнової) шкоди;
- 10) визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб [4, ст. 16].

Цей загальний перелік є невичерпним і суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом. У контексті даної статті йдеться, перш за все, про Закон України «Про іпотеку», аналіз норм якого дозволяє виділити наступні спеціальні способи захисту прав суб'єктів відносин іпотеки судом:

1. Встановлення правовідносин іпотеки. Так, відповідно до ч. 1 ст. 3 Закону України «Про іпотеку» рішення суду є однією з підстав виникнення іпотеки. Хоча зазначений спосіб не захищає права іпотекодавця та іпотекодержувача безпосередньо, але водночас, будучи спрямований на захист прав кредитора за основним зобов'язанням, не може бути залишений поза увагою.

2. Визнання судом іпотечного договору недійсним у разі відсутності в ньому з істотних умов такого договору, що передбачені частиною 1 статті 18 Закону України «Про іпотеку» (ч. 2 ст. 18 Закону України «Про іпотеку»).

3. Прийняття судом рішення про звернення стягнення на предмет іпотеки. Слід зауважити, що відповідно до ч. 3 статті 33 Закону України «Про іпотеку» звернення стягнення на майно, що є предметом іпотеки, серед іншого, може здійснюватись на підставі рішення суду, а звернення стягнення на майно, що є предметом іпотеки

і належить державному чи комунальному підприємству або підприємству, більше як 50 відсотків акцій (часток, паїв) якого перебуває у державній власності, здійснюється лише на підставі рішення суду (ч. 4 ст. 33 Закону України «Про іпотеку»).

4. Прийняття судом рішення про передачу предмету іпотеки іпотекодержателю або іншій особі в управління на період до його реалізації у порядку, встановленому законодавством, після прийняття рішення про звернення стягнення на предмет іпотеки і з метою отримання продукції, плодів та доходів, забезпечення належного господарського використання переданого в іпотеку нерухомого майна, а також встановлення умов такого управління (ч. 1 ст. 34 Закону України «Про іпотеку»).

5. Оскарження в судовому порядку рішення про реєстрацію права власності іпотекодержателя на нерухоме майно, що є предметом іпотеки (ч. 2 ст. 37 Закону України «Про іпотеку»).

6. Прийняття рішень, пов'язаних з реалізацією предмету іпотеки з прилюдних торгів, а саме: встановлення початкової ціни продажу предмета іпотеки при продажу предмету іпотеки з прилюдних торгів (ч. 2 ст. 43 закону України «Про іпотеку»); розгляд справ стосовно оскарження результатів прилюдних торгів (ст. 48 Закону України «Про іпотеку»); припинення іпотеки в разі, якщо іпотекодержатель не скористався правом придбати предмет іпотеки за початковою ціною у разі визнання прилюдних торгів такими, що не відбулися (за результатами третіх прилюдних торгів) (ч. 3 ст. 49 Закону України «Про іпотеку»).

Окремо слід зазначити, що відповідно до ч. 1 статті 4 Закону України «Про іпотеку» обтяження нерухомого майна іпотекою підлягає державній реєстрації в порядку, встановленому законодавством. Недотримання цієї вимоги законодавства не тягне недійсності іпотечного договору, але може істотним чином вплинути на права іпотекодержателя, оскільки в разі недотримання цієї вимоги останній не набуває пріоритету відносно зареєстрованих прав чи вимог інших осіб на передане в іпотеку нерухоме майно [5, ст. 4]. Таким чином, відмова в державній

реєстрації іпотеки може істотно вплинути на права іпотекодержателя і останній має право звернутися до суду за захистом своїх прав та законних інтересів. Дії або бездіяльність державного реєстратора можуть бути оскаржені до суду [6, ст. 30]. У даному випадку захист законних прав та інтересів іпотекодержателя має відбуватися в порядку адміністративного судочинства.

Таким чином, можна казати про три базові ситуації, коли може виникнути необхідність звернення особи до суду для захисту своїх прав та законних інтересів: при порушенні умов іпотечного договору, при порушенні основного зобов'язання, при виникненні спору при здійсненні державної реєстрації іпотеки.

Щодо інших форм юрисдикційного захисту, слід окремо сказати про захист прав та законних інтересів суб'єктів правовідносин іпотеки незавершеного будівництва нотаріусом.

Цивільний кодекс України визначає, що нотаріус здійснює захист цивільних прав шляхом вчинення виконавчого напису на борговому документі у випадку і в порядку, встановлених законом [2, ст. 18]. Таким чином, захисна функція нотаріуса в правовідносинах іпотеки має місце, в першу чергу, при порушенні боржником основного зобов'язання за іпотечним договором. Визначаючи статус виконавчого напису нотаріуса слід зазначити, що, відповідно до Закону України «Про виконавче провадження», він віднесений до виконавчих документів, що підлягають примусовому виконанню державною виконавчою службою [7, ст. 17].

Захист прав суб'єктів правовідносин іпотеки саме за допомогою виконавчого напису нотаріуса має певні переваги порівняно з судовим захистом прав, скільки більш проста ніж судовий процес процедура отримання виконавчого напису дозволяє значно економити час та матеріальні ресурси. Водночас можливість нотаріального захисту не є абсолютною. Нотаріуси відмовляють у вчиненні виконавчого напису у випадках, коли витребується майно, звернення стягнення на яке забороняється законодавством України або здійснюється виключно на підставі рішення суду [8], а саме: на під-

ставі виконавчого напису не може бути здійснено звернення стягнення на майно, що є предметом іпотеки і належить державному чи комунальному підприємству або підприємству, більш як 50 відсотків акцій (часток, паїв) якого перебуває у державній власності. Таке стягнення здійснюється на підставі рішення суду (ч. 4 ст. 33 Закону України «Про іпотеку»). Так само виконавчий напис нотаріусом не вчинюється у разі отримання письмової заяви від попереднього іпотекодержателя, який має вищий пріоритет, про припинення звернення стягнення на предмет іпотеки [8].

Другим видом захисту прав учасників правовідносин іпотеки нотаріусом є його дії в ситуації, коли не відбулися прилюдні торги (аукціон) з реалізації предмету іпотеки. У цьому випадку нотаріус видає відповідне свідоцтво про передачу майна стягувачеві в рахунок погашення боргу на підставі складеного та затвердженого в установленому порядку акта із зазначенням того, що прилюдні торги (аукціон) не відбулися [8].

Крім суду та нотаріусу, захист цивільних прав та інтересів може здійснюватись Президентом України, органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим або органами місцевого самоврядування.

Кажучи про захист прав та законних інтересів суб'єктів правовідносин іпотеки об'єктів незавершеного будівництва органами державної влади, слід зазначити, що їх роль у даному процесі починається значно раніше, ніж відбувається фактичне порушення прав зазначених суб'єктів. Так, слід погодитись з А.Д. Буханевич, що держава відіграє «значну роль у забезпеченні передумов, необхідних для нормального функціонування іпотеки та підтримання належного рівня її безпеки, через нормативно-правове регламентування правовідносин іпотеки. Лише державні інститути дозволяють створити ефективну національну систему реєстрації нерухомого майна та прав на нього» [9, с. 2]. У свою чергу, Е.Є. Назаренко виділяє, серед іншого, такі функції держави у сфері іпотечних правовідносин:

1) правовий напрям, який включає створення законодавчої і нормативної бази з

метою захисту прав позичальників, кредиторів, інвесторів;

2) організаційний напрям, що включає систем реєстрації обігу нерухомого майна і страхування;

3) економічний напрям, що включає вплив на процеси становлення іпотечного ринку через грошово-кредитну і фіскальну політику [10].

У контексті даної статті інтерес представляють два перші напрями діяльності держави у сфері правовідносин іпотеки.

Так, автором вже зверталася увага на недоліки правового регулювання щодо об'єктів незавершеного будівництва, зокрема щодо моменту виникнення об'єкту незавершеного будівництва як об'єкту нерухомості.

Основним неюрисдикційним способом захисту прав та законних інтересів суб'єктів правовідносин іпотеки незавершеного будівництва є самозахист. Можливість самозахисту цивільних прав передбачена статтею 19 Цивільного кодексу України, яка встановлює, що особа має право на самозахист свого цивільного права та права іншої особи від порушень і протиправних посягань. Самозахист визначається як застосування особою засобів протидії, які не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства.

Застосування самозахисту має відповідати наступним вимогам:

1. Обраний особою спосіб самозахисту не має суперечити закону на моральним засадам суспільства.

2. Способи самозахисту мають відповідати змісту права, що порушене, характеру дій, якими воно порушене, а також наслідкам, що спричинені цим порушенням.

3. Здійснення саме уповноваженою особою, тобто носієм порушеного суб'єктивного права.

Способи самозахисту можуть обиратися самою особою чи встановлюватися договором або актами цивільного законодавства.

Так, ч. 2 статті 12 Закону України «Про іпотеку» встановлює, що, у разі порушення іпотекодавцем обов'язків щодо збереження чи страхування предмета іпотеки, іпотекодержатель може, крім вимоги дострокового

виконання основного зобов'язання, а в разі його невиконання – звернення стягнення на предмет іпотеки, вжити заходів для збереження чи страхування предмета іпотеки у власних інтересах та за власний кошт. У такому випадку іпотекодавець зобов'язаний негайно на вимогу іпотекодержателя відшкодувати останньому всі витрати, понесені у зв'язку з вжиттям заходів щодо збереження та страхування предмета іпотеки [5, ст. 12].

Слід також звернути увагу на положення Закону України «Про іпотеку», що передбачають можливість позасудового врегулювання спору. Так, стаття 35 зазначеного Закону передбачає, що у разі порушення основного зобов'язання та/або умов іпотечного договору іпотекодержатель надсилає іпотекодавцю та боржнику, якщо він є відмінним від іпотекодавця, письмову вимогу про усунення порушення. У цьому документі зазначається стислий зміст порушених зобов'язань, вимога про виконання порушеного зобов'язання у не менш ніж тридцятиденний строк та попередження про звернення стягнення на предмет іпотеки у разі невиконання цієї вимоги. Якщо протягом встановленого строку вимога іпотекодержателя залишається без задоволення, іпотекодержатель вправі прийняти рішення про звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом позасудового врегулювання на підставі договору.

Водночас зазначене положення не є перешкодою для реалізації права іпотекодержателя звернутись у будь-який час за захистом своїх порушених прав до суду у встановленому законом порядку. Зазначене також не перешкоджає іпотекодержателю здійснювати без попереднього повідомлення іпотекодавця, якщо викликана таким повідомленням затримка може спричинити знищення, пошкодження чи втрату предмета іпотеки, свої права, встановлені статтею 12 Закону України «Про іпотеку», а саме:

- права вимагати дострокового виконання основного зобов'язання, а в разі його невиконання – звернути стягнення на предмет іпотеки;
- у разі порушення іпотекодавцем обов'язків щодо збереження чи страхування предмета іпотеки іпотекодержатель може або звернути стягнення на предмет

іпотеки, або вжити заходів для збереження чи страхування предмета іпотеки у власних інтересах та за власний кошт, причому іпотекодавець зобов'язаний негайно на вимогу іпотекодержателя відшкодувати останньому всі витрати, понесені у зв'язку з вжиттям заходів щодо збереження та страхування предмета іпотеки.

Зазначена можливість має особливе значення, зокрема, в ситуації, якщо продовження будівництва об'єкту незавершеного будівництва, що перебуває в іпотеці, здійснюється з порушенням будівельних норм, оскільки таке порушення може призвести до неможливості для кредитора задовольнити свої вимоги за рахунок предмету іпотеки.

Відповідно до статті 36 закону України «Про іпотеку» сторони іпотечного договору можуть вирішити питання про звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом позасудового врегулювання на підставі договору. Позасудове врегулювання здійснюється згідно із застереженням про задоволення вимог іпотекодержателя, що міститься в іпотечному договорі, або згідно з окремим договором між іпотекодавцем і іпотекодержателем про задоволення вимог іпотекодержателя, що підлягає нотаріальному посвідченню, який може бути укладений одночасно з іпотечним договором або в будь-який час до набрання законної сили рішенням суду про звернення стягнення на предмет іпотеки. Договір про задоволення вимог іпотекодержателя, яким також вважається відповідне застереження в іпотечному договорі, визначає можливий спосіб звернення стягнення на предмет іпотеки відповідно до Закону України «Про іпотеку». Визначений договором спосіб задоволення вимог іпотекодержателя не перешкоджає іпотекодержателю застосувати інші встановлені законом способи звернення стягнення на предмет іпотеки.

Договір про задоволення вимог іпотекодержателя або відповідне застереження в іпотечному договорі, яке прирівнюється до такого договору за своїми правовими наслідками, може передбачати:

- передачу іпотекодержателю права власності на предмет іпотеки в рахунок виконання основного зобов'язання у порядку,

встановленому законом;

- право іпотекодержателя від свого імені продати предмет іпотеки будь-якій особі на підставі договору купівлі-продажу у порядку, встановленому законом.

Після завершення позасудового врегулювання будь-які наступні вимоги іпотекодержателя щодо виконання боржником основного зобов'язання є недійсними.

Висновки

1. Захист прав та законних інтересів суб'єктів правовідносин іпотеки може здійснюватися як в юрисдикційному, так і в неюрисдикційному порядку. Вибір способу захисту здійснюється суб'єктом самостійно та має відповідати суті та характеру порушення.

2. Аналіз чинного законодавства дозволяє виділити загальні та спеціальні способи захисту прав суб'єктів правовідносин іпотеки. До загальних належать, перш за все, відповідні положення Цивільного кодексу України. Щодо спеціальних способів захисту, вони визначені спеціальним законодавством, перш за все, законом України «Про іпотеку».

3. Пріоритетною формою захисту прав та законних інтересів суб'єктів правовідносин іпотеки є судовий захист. Аналіз спеціального законодавства дозволяє виділити такі специфічні способи судового захисту суб'єктів, як встановлення іпотеки, визнання договору іпотеки недійсним, звернення стягнення на предмет іпотеки, передача предмету іпотеки іпотекодержателю або іншій особі в управління на період до його реалізації у порядку, встановленому законодавством, оскарження рішення про реєстрацію права власності іпотекодержателя на нерухоме майно, що є предметом іпотеки, прийняття рішень, пов'язаних з реалізацією предмету іпотеки з прилюдних торгів, оскарження рішень державного реєстратора. Судовий захист прав суб'єктів правовідносин іпотеки може здійснюватись як в порядку цивільного, так і адміністративного судочинства.

4. До способів юрисдикційних способів захисту прав та законних інтересів суб'єктів правовідносин іпотеки відноситься їх захист нотаріусом. Основним способом нотаріаль-

ного захисту є вчинення виконавчого напису на борговому документі. До переваг такого способу порівняно з судовим захистом прав, відноситься більш проста процедура отримання виконавчого напису, і, відповідно, значна економія часу та матеріальних ресурсів. Водночас захист прав суб'єктів правовідносин іпотеки нотаріусом не має універсального характеру.

6. Особливістю законодавства, що регулює правовідносини в сфері іпотеки, є пряме встановлення видів самозахисту прав суб'єктів зазначених правовідносин, а саме ч. 2 статті 12 Закону України «Про іпотеку», яка встановлює, що, у разі порушення іпотекодавцем обов'язків щодо збереження чи страхування предмета іпотеки іпотекодержатель може, крім вимоги дострокового виконання основного зобов'язання, а в разі його невиконання – звернення стягнення на предмет іпотеки, вжити заходів для збереження чи страхування предмета іпотеки у власних інтересах та за власний кошт.

До спеціальних видів самозахисту слід віднести і положення статті 35 Закону України «Про іпотеку», що передбачає можливість позасудового врегулювання спору у разі порушення основного зобов'язання та/або умов іпотечного договору.

Література

1. Конституція України : затверджена Законом України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР (Із змін., внесеними згідно із Законом України від 1 лютого 2011 № 2952-VI (2952-17) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.; 2011. – № 10. – Ст. 68.

2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

3. Сидоренко М. В. Виникнення права на захист цивільних прав, свобод та інтересів / М. В. Сидоренко // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / гол. ред. С. В. Ківалов ; відп. за вип. Л. І. Кормич. – Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія» : Південноукраїнський центр гендерних проблем, 2012. – Вип. 44. – 392 с. – С. 326-336

АНОТАЦІЯ

У статті розглядаються способи захисту прав та законних інтересів суб'єктів правовідносин іпотеки незавершеного будівництва. Робиться висновок про можливість поділу таких способів на загальні та спеціальні (безпосередньої передбачені законодавством у сфері регулювання відносин іпотеки, насамперед, Законом України «Про іпотеку»). Розглядаються окремі спеціальні способи захисту прав та законних інтересів суб'єктів правовідносин іпотеки судом та способи самозахисту.

SUMMARY

This article discusses ways to protect the rights and legitimate interests of legal mortgage of unfinished construction. Concludes that to allocate general and special (directly provided by the legislation in the sphere of regulation of legal mortgage, primarily the Law of Ukraine). Considers some special ways to protect the rights and legitimate interests of legal mortgage court and methods of self-defense

4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/print1332697300540226>

5. Закон України від 5.06. 2003 року № 898-IV «Про іпотеку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=898-15&p=1320244348384860>

6. Закон України від 01.07.2004 року № 1952-IV «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1952-15/print1332458559664280>

7. Закон України від 21.04. 1999 року № 606- XIV «Про виконавче провадження» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/606-14/print1332458559664280>

8. Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 року № 296/5 «Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12/print1332080930115129>

9. Буханевич А. Д. Основні напрями реалізації безпеки іпотеки в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Алла Дмитрівна Буханевич. – Київ, 2011. – 21 с.

10. Назаренко Е. Є. Роль місцевих органів влади щодо розвитку інституту іпотеки в регіонах / Е. Є. Назаренко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Право. Збірник наукових праць. – 2011. – Випуск 165(2) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/nvnau_pravo/2011_165_2/11nee.pdf